

ראיה על חלב, דהרי הכוונה כאן שמנים מחלב וכנ"ל וקאי על הפירות ולא על חלב וכמובן. אכן במהרש"א בכתובות שם כתב, דכיון דהפסוק מיירי בדברים שגדולם מן הארץ שנשתבחה בהם א"י, וחלב אינו גדל בארץ, ולכן דרש דקאי על הפירות ע"ש.

ועדיין לא ברור כ"כ על איזה פסוק "ארץ זבת חלב ודבש" קאי הגמ' דכתובות, ובתורה אור שם לא מציין כלום, ובתרגום יונתן עה"פ בשמות (ג' ח') תירגם: עבדא חלב ודבש ע"כ וא"כ קאי על חלב וכהגמ' דבכורות כאן. וראה בתרגום יונתן (דברים י"א, ט) דכתיב ג"כ "ארץ זבת חלב ודבש" שתירגם ג"כ כמו כאן וכגמ' דכתובות הנ"ל.

וצ"ע להבין מנין לקחה הגמ' בבכורות שהפ"י בפסוק בשמות (ג' ח') הוא כפשוטו על חלב, ומנין לקחה הגמ' בכתובות הנ"ל דהפ"י בשאר המקומות לא קאי על חלב אלא על הפירות. וגם התרגום יונתן פירש כן ומנ"ל זאת.

וראה בהגהות מצפה איתן בבכורות כאן מש"כ, דלכן לא ס"ל לחד מ"ד בגמ' שם כדרשא זו ללמוד מהאי קרא דשמות הנ"ל היתר לחלב, כיון דס"ל כסוגי דכתובות הנ"ל, וא"כ באמת צ"ע מנין לקח המ"ד השני ראיה דהפסוק דשמות קאי על חלב ומנ"ל דיש ללמוד משם היתר על חלב, הרי י"ל כגמ' דכתובות ואין הכוונה על חלב וצ"ע.

ותלמוד א' אמר די"ל, דאפ"י אי נפרש הפסוק ארץ זבת חלב ודבש כהגמ' דכתובות, מ"מ יש ראיה דחלב שרי, דמזה שהתורה תלתה שבח הפירות ששמנים מחלב, א"כ מוכח דחלב שרי וכמובן, והוא דבר ברור ומובן. אך במצפה איתן המובא לעיל לא ס"ל כן, שהרי ביאר דהמ"ד דלא הוכיח מהפסוק הזה היתר לחלב, כיון דס"ל כדרשא דכתובות, גם מהשפת אמת בבכורות המובא להלן נראה ברור שלא ס"ל כן, וס"ל דאי נפרש כפירוש התרגום אין ראיה להיתר חלב וצ"ב בכל זה. (אך דברי התורה תמימה המובאים להלן יש לבאר כמובן לפי הסברא הנ"ל ודו"ק).

★ ★

ובתורה תמימה (שמות ג' ח') הביא עה"פ שם: ארץ זבת חלב ודבש את ב' הגמרות גם הגמ' דבכורות כאן וגם הגמ' דכתובות הנ"ל, ולא חלי ולא מרגיש, דב' הדברים סותרים זה את זה, דאי הדרש שהגמ' בבכורות היא מהפסוק (שמות ג' ח') הנ"ל, א"כ א"א לומר דהפ"י שבגמ' כתובות

נמי כנ"ל, [מיהו התם בלא"ה איכא למדחי דדלמא נקט לשון שתי רק אידי דיין], ודו"ק ע"כ.

★ ★

בגמ': אלא מדכתיב ואת עשרת חריצי החלב, ודלמא לסחורה. **בשו"ת** חתם סופר (חלק ו' סי' כ"א) נשאל למה לא הביא הש"ס קרא בשמואל ב' (י"ז) שהביאו לדוד חמאה ושפות בקר (פי' גבינות מחלב בקר) לאכול, וזה עדיף, דהך קרא דחריצי חלב הי' אפשר לדחות דאיירי לסחורה משא"כ הכא כתיב לאכול.

וכתב דיש לדחות, דהלא המביאים היו גוים שובי בן נחש מרכת בני עמון וברזילי הגלעדי, ויש לומר דגם בצבא דוד היו משרתים גוים, ולהם הביאו אותם מאכלי חלב.

עוד כתב ליישב דלכאור' מאי מייתי רא"י כלל דחלב שרי, הרי בשעת מלחמה הותרה להם אפילו כתלי דחזירי כמו"ש הרמב"ם (רפ"ח מהל' מלכים דלא כהרמב"ן), ואם כן שרי להם חריצי חלב, אף אם נימא דהוה אבר מן החי. **(אולם)** במנ"ח (סוף מ' תקכ"ז) כתב דאע"ג דכתלי דחזירי הותרה להם, אין לך בו אלא חידוש, ודבר שהוא אסור גם לכן נח - כגון אבר מן החי, לא הותרה להם).

אלא דהכא בהך דחריצי חלב היה משלל דידהו, ושלל דידהו לא אשתרי, וכאן הרי ישי שלח לאנשי המלחמה, והשתא ניחא למה לא הביא הש"ס מהך דחמאה ושפות בקר, דהתם הי' משלל המלחמה, שהרי שובי וברזילי הביאו, וממילא אין לנו רא"י דבעלמא חלב מותר.

★ ★

בגמ': ואיבעית אימא מהכא (שמות ג' ח'): ארץ זבת חלב ודבש וכו'.

ומזה ילפינן דחלב שרי, דודאי לא משתבח קרא על א"י במידי דאסור באכילה.

והנה בדברים (ו' ג') כתיב ג"כ: ארץ זבת חלב ודבש וגו', ואיתא שם בתרגום יונתן: ארע דפירחא שמינין כחלב וחליין כדבש ע"כ. והיינו עפ"י דאי' בגמ' דכתובות (ק"ב). עה"כ: ארץ זבת חלב ודבש דר"ל שפרותי שמנים מחלב ומתוקים מדבש ע"כ. ואי היינו מפרשים כן ג"כ הפסוק דשמות המובא בגמ' בבכורות כאן, א"כ לא היה לנו כלל